

UTBILDNINGSVETENSKAPLIGA FAKULTETSKANSLIET

Utbildningsvetenskapliga fakultetskansliet

Utbildningsdepartementet

Anders Larsson

Utbildningshandläggare

anders.e.larsson@gu.se

Göteborgs universitets remissvar avseende redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram

Bakgrund

Den 31 maj 2023 beslutade riksdagen om ändringar i skollagen (2010:800) efter förslag i regeringens proposition *Nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare* (prop. 2022/23:54, bet. 2022/23:UbU13, rskr 2022/23:206). Ändringarna innebär att det införs ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare inom skolväsendet. Statens skolverk har av regeringen fått i uppdrag att utföra ett förberedande arbete (U2022/02319, U2023/01870). Den 14 maj 2024 redovisade Skolverket sitt uppdrag till regeringen.

Ärendets beredning

Utbildningsvetenskapliga fakulteten handlägger för Göteborgs universitets räkning yttrande avseende *Skolverkets redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram*. Fakulteter med större medverkan i lärarutbildning och institutioner vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten samt personal vid Göteborgs universitet har getts möjlighet att inkomma med synpunkter.

Utbildningsvetenskapliga fakultetens beredning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, lärarutbildningarna informerades om arbetet med remissen vid sitt möte 2024-09-26. Utbildningsvetenskapliga fakultetsstyrelsen beslutade om remissvaret vid sitt möte 2024-10-17.

Sammanfattning

Göteborgs universitet har tagit del av remissen om ändringar i skollagen och vill härmed lämna våra synpunkter. Sammanfattningsvis anser vi att förslagen i remissen är lovvärda, i varierad grad genomtänkta och med potential att bidra till lärares och rektorers professionella utveckling. Dock finns det flera delar som fortfarande är oklara eller behöver utvecklas i förslaget, vilka sammanfattas i nedanstående punkter. Vi ställer oss positiva till ambitionerna med professionsprogrammet och att kompetensutvecklingen ska ske i form av utbildning som ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vi instämmer i att det är universitet och högskolor som ska stå för den utbildningen för att garantera en hög kvalitet som bygger på lärarutbildningens personella resurser, den forskningsbaserade kunskapsbasen samt den befintliga forskningsinfrastrukturen. Vi anser att det är positivt att lärosätena fortsatt involveras i utformningen och genomförandet av programmet.

Vi välkomnar att förslaget bygger vidare på befintlig lärarutbildning, fortbildning och forskarutbildning för skolväsendets professioner. Det är angeläget att bevaka att professionsprogrammet inte sker på bekostnad av en stark akademiskt grundläggande professionsutbildning. Vi ser fram emot att följa utvecklingen och att bidra till att förslagen implementeras på bästa möjliga sätt. Universitetet vill utöver detta framföra följande synpunkter:

Meriteringssystem: Göteborgs universitet ser positivt på de föreslagna meriteringsnivåerna 1-3 men kan vara öppna för ett införande av ytterligare en meriteringsnivå mellan nivå 1 och 2, samt att vissa definitioner förtydligas. Göteborgs universitet önskar breddning och förtydligande sker gällande möjlighet att meritera sig genom deltagande i praktknära forskning samt att denna möjlighet ges en större vikt än i föreliggande förslag.

Kollegialt lärande: Göteborgs universitet önskar att definitionen av kollegialt lärande förtydligas för att stärka likvärdigheten i professionsprogrammet.

Utbildningsutbud: Universitetet menar att kursutbudet bör anpassas till skolprofessionens behov och föreslår att kompetensutveckling för lärare ses som ett specifikt uppdrag vid sidan om det reguljära kursutbudet. Det är vidare oklart hur det ska avgöras vilka kurser som är meriterande inom ramen för professorsprogrammet samt hur förskollärare, lärare och rektorer ska vägledas genom kursutbudet.

Finansiering: För att säkerställa att förändringarna kan genomföras effektivt, betonar Göteborgs universitet vikten av tillräckliga resurser för både lärosäten och skolhuvudmän.

Orättvisor mellan lärargrupper: Göteborgs universitet menar att det finns en risk att meriteringssystemet skapar orättvisor mellan olika lärargrupper, särskilt för skolor på landsbygden. Därutöver behöver yrkeslärares koppling till professionsprogrammet stärkas.

Incitament för deltagande: Det är oklart vilka incitament som finns för enskilda lärare, rektorer eller skolhuvudmän att delta i professionsprogrammet.

Förtydligande av forskarutbildning: Göteborgs universitet efterlyser ett förtydligande kring huvudområden, forskarutbildningsämnen, antagning och finansiering kopplat till meriteringsnivå 3 och forskarutbildning.

Implementering och tidsplan: Universitetet stödjer förslaget att lagändringarna träder i kraft den 1 september 2025 men betonar vikten av tillräcklig tid och resurser för att implementera förändringarna stegvis i samverkan med regionens skolhuvudmän.

I nedanstående text utvecklas dessa synpunkter.

Synpunkter från Göteborgs universitet

Meriteringssystem

- Vi ställer oss i positiva till föreslagna meriteringsnivåer och dess benämningar. Vi anser att förslag till meriteringsnivåer i huvudsak är lämplig, dock är steget mellan meriteringsnivåerna 1 och 2 relativt stort, och ett alternativ skulle kunna vara att införa ytterligare en meriteringsnivå mellan dessa steg.
- Vi ställer oss positiva till att praktknära forskning är meriterande men tycker att skrivningen "aktivt medverkat" är svårbedömbart och behöver förtydligas. Definitionen som anges i remissen att "ett aktivt medverkande förutsätter att den sökande har varit medförfattare till en referentgranskad och publicerad artikel" är svåruppnåeligt för många lärare som på olika sätt idag medverkar i praktknära forskning, och risken är att denna grupp bedömer att det är enklare att genomgå 7,5 hp. Göteborgs universitet anser att professionsprogrammet bör knytas närmare den pågående ULF-verksamheten och önskar därför att innebörden i praktknära forskning breddas och förtydligas och får en större vikt än i förslaget genom att kunna motsvara 7,5-22,5 hp beroende på omfattning och karaktär av medverkan i praktknära forskning.
- Vad gäller meriteringsnivå 3 bör det definieras inom vilka forskarutbildningsämnen en forskarexamen är relevant för meritering. Det bör också diskuteras huruvida det för meriteringsnivå 3 bör ställas krav på någon av de obligatoriska kurserna från meriteringsnivå 1 och 2 för att även i denna lärarkategori främja intentionerna med kollegialt lärande.
- Vi anser att förslag till antal år som anställd förskollärare eller som ligger till grund för möjligheten till meritering inom ramen för professionsprogrammet kan motiveras på ett tydligare sätt.

Kollegialt lärande

- Förslaget är framskrivet på ett sätt som förutsätter kollegialt lärande, samtidigt som det är otydligt huruvida eller på vilket sätt kollegialt lärande förekommer i skolverksamheterna. Det är inte heller helt tydligt hur individuell kompetensutveckling av enskilda lärare bidrar till kollegialt lärande i skolverksamheterna. Göteborgs universitet anser att det skulle vara önskvärt att förtydliga definitionen av kollegialt lärande för att stärka likvärdigheten i professionsprogrammet.

Utbildningsutbud

- Göteborgs universitet uppfattar förslagen till indelning av utbildning i fördjupning, breddning och specialisering som adekvat. Däremot behöver det tydliggöras hur

urvalet av meriterande kurser på olika nivåer ska gå till. Det krävs här också en tät samverkan mellan förskollärare, lärare och rektorer, skolhuvudmän, lärosäten och Skolverket för att svara mot efterfrågan, utbud och bedömning av vilka kurser som kan ingå i professionsprogrammet.

- Ett syfte med den nationella strukturen för kompetensutveckling är att fler lärare ska bli behöriga för forskarstudier. Det föreslås att merparten av kompetensutvecklingen ska vara kurser inom universitetens och högskolornas reguljära kursutbud, vilket förutsätter resurser för ett rikt utbud av fristående kurser, inklusive kurser på avancerad nivå och på distans. Göteborgs universitet menar att kursutbud bör utformas för att vara attraktivt och praktiskt möjligt för lärare genom anpassning till skolprofessionen vad gäller studietakt, tidsperiod och möjligheter till distansundervisning. Därför kan det vara mest realistiskt att se kompetensutveckling för lärare som ett specifikt uppdrag vid sidan om det reguljära utbudet, även om befintliga kurser kan användas som utgångspunkt. Detta kräver dock en tydlig struktur gällande utbildningsutbud och ett effektivt resurstilldelningssystem.
- Ämnesdidaktik kan behöva betonas ytterligare i professionsprogrammet, och inte minst i samband med fördjupade kunskaper i undervisningsämnet. Är målet för professionsprogrammet att verka för att skolverksamheten vilar på och utvecklar sin vetenskapliga grund behöver det i lika hög grad omfatta pedagogik, didaktik och ämneskunskaper.

Finansiering

- För att säkerställa att de föreslagna förändringarna kan genomföras på ett effektivt sätt är det avgörande att det finns tillräckliga resurser. Lärosäten behöver finansiering för att utveckla och erbjuda nya utbildningsprogram och kurser som är särskilt anpassade för yrkesverksamma som ska genomgå professionsprogrammet.
- Även skolhuvudmännens förutsättningar för genomförandet av programmet är starkt beroende av ekonomiska resurser och tid. Förslaget förutsätter att det i dagens verksamheter finns resurser och tid för kollegialt lärande, praktisknära forskning och möjligheter för enskilda lärare och förskollärare att delta i högskolekurser. Detta kan i nuläget betraktas som en vision i redan ekonomiskt pressade verksamheter. Troligtvis kräver implementeringen av förslaget om ett nationellt professionsprogram än mer omfattande och tydligt riktade statsbidrag, än de som återfinns i förslaget. Göteborgs universitet saknar i förslaget en prognos över omfattningen av förskollärare, lärare och rektorer som förväntas genomgå kurser inom ramen för professionsprogrammet på kort och lång sikt.
- Det är rimligt att anta att skolhuvudmän kan se risker med att finansiera lärares meritering utan krav på att det ska komma verksamheten till del, vilket skulle kunna bli fallet om det exempelvis saknas tillgängliga förstelärrätjänster vid tiden för en lärare att uppnå meriteringsnivå 2.
- Vi tycker att ambitionsnivån inom meriteringsnivå 3 är bra, också genom det förberedande genom 60 hp varav 30 hp på avancerad nivå som meriteringsnivå 2 kan utgöra, och ser särskilt positivt på att examen på forskarnivå även inkluderar licentiatexamen. En licentiatexamen är ofta ett mer realistiskt scenario för yrkesverksamma som ska kombinera studier och arbete. Hur studierna ska finansieras är oklart i redovisningen, men vår tolkning är att det inte sker inom ramen

för detta uppdrag. Vi efterlyser därför ett förtydligande kring resursfrågan kopplat till meriteringsnivå 3. Utan nya resurser finns ingen finansiering att genomdriva förslaget.

- Resursfrågan är också kopplad till anställningsform för doktoranderna. Det finns huvudsakligen tre former för doktorandanställning: antagning genom ordinarie doktorandutlysning vid en institution (med finansiering via fakultetsanslaget eller externa bidrag), antagning genom en forskarskola (som finansierar anställningen helt eller delvis), eller samverkansdoktorander med extern anställning och finansiering från arbetsgivaren. Ingen av dessa anställningsformer passar särskilt väl för doktorander kopplade till professionsprogrammet. I den ordinarie utlysningen är konkurrensen hög, och sökande som ska genomgå forskarutbildning inom ramen för professionsprogrammet kan ha svårt att hävda sig. Extern anställning kräver långsiktigt engagemang från arbetsgivaren, vilket kan vara osäkert. Anställning genom en forskarskola är ofta en bra lösning, men det finns tveksamhet kring att anta doktorander som varit ifrån akademien länge. Den mest realistiska lösningen kan vara samverkansdoktorander på deltid, men genomströmningen riskerar att bli lägre när yrkesverksamhet kombineras med doktorandstudier.

Orättvisor mellan olika lärargrupper

- Det är tveksamt varför möjligheten att meritera sig enbart finns efter examen. Detta gynnar grupper som läser en kortare väg till en examen, exempelvis KPU-studenter med ettämnesbehörighet som enligt förslaget kan tillgodoräkna utökad behörighet i ett andraämne eftersom det läses efter fullgjord examen, och missgynnar grupper som studerar via en längre väg till examen, exempelvis treämneslärare inom grundskolans åk 7-9, utländska lärare eller yrkeslärare. Inte heller de lärarutbildningar som inom ramen för programmet genom påbyggnad kan leda till en magister- eller masterexamen, kommer kunna ingå i professionsprogrammet utifrån nuvarande förslag.
- Det finns en risk att meriteringssystemet kan skapa orättvisor mellan olika lärargrupper. Mindre huvudmän eller skolor som är belägna på landsbygden kan ha svårare att uppnå högre meriteringsnivåer på grund av lägre andel lärare som uppfyller kravet för meritering inom professionsprogrammet, begränsade resurser eller möjligheter till kompetensutveckling.
- Förslaget behöver skyndsamt kompletteras med utförligare resonemang om yrkeslärares möjlighet att läsa mot en magister- eller masterexamen och hur detta kan integreras i professionsprogrammet.

Incitament för lärare, rektorer och huvudmän att delta i professionsprogrammet

- Det är i remissen delvis oklart huruvida professionsprogrammet främst vänder sig till enskilda lärare, rektorer eller skolhuvudmän samt vilka incitament som finns för var och en av dessa grupper att delta i professionsprogrammet. Det bör tydliggöras huruvida det är ett meriteringsprogram för enskilda individer eller är det ett program för att stärka professionen som kollektiv, skolutveckling och faktisk förbättring av undervisningen och elevers resultat.

Kommentar ändring av förordning befattningsutbildning och FFR (2011:183)

- Avseende 4§ 2. "kursen eller kurserna inom fortbildningen ska vara inriktade mot olika aspekter av skolans, förskolans och fritidshemmets styrning och ledning samt kunna kombineras med annan utbildning" föreslår Göteborgs universitet att skrivningen kompletteras med följande lydelse: "kursen eller kurserna inom fortbildningen ska vara inriktade mot olika aspekter av skolans, förskolans och fritidshemmets styrning och **pedagogiska ledning för undervisningsutveckling**".

Ikraftträdande

- Vi stödjer förslaget att lagändringarna träder i kraft den 1 september 2025. Det är dock viktigt att det finns tillräckligt med tid och resurser för att implementera förändringarna stegvis på ett effektivt sätt för att i samverkan med skolhuvudmän anpassa och utveckla kurser som uppfyller professionsprogrammets intentioner.

Avsändare:

Christina Osbeck, dekan, Utbildningsvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet.